

Türklerin Kut'ül-Amare Kuşatması Sırasında İngiliz Ordusunda Bulunan Hintli Askerlerin Tutumunu (Aralık 1915 - Nisan 1916)

The Attitude of the Indian Soldiers in the
British Army during the Siege of
Kut-al-amara (December 1915 - April 1916)

İsmet Üzen*

Özet

Kut'ül-Amare kuşatması, İngilizlerin tarih boyunca maruz kaldığı en uzun kuşatmadır. Birinci Dünya Savaşında, Irak Cephesinde, İngilizlerin Bağdat'ı almak için yaptıkları ilk girişim Selmanipak muharebesinde kesintiye uğradı. Çoğunluğunu Hintlilerin oluşturduğu 6. İngiliz Tümeni, Selmanipak'tan sonra Kut'ül-Amare'ye çekildikleri tarih olan 7 Aralık 1915'ten 29 Nisan 1916'da teslim olana kadar Türk saldırılarına, hastalık ve açlığa karşı yaklaşık olarak 5 ay direndi. Kuşatma ve İngiliz Kurtarma Ordusunun başarısızlığından dolayı sürekli günlük erzakın azaltılması ile açlık tehlikesi büyük oranda arttı. Hintli askerler eldeki gıda maddelerinin hızla tükenmesi nedeniyle at eti yeme seçeneğiyle karşılaştılar ama dinî ve geleneksel sebeplerle uzun bir süre bunu yemekten çekindiler. Bu da hem morallerini hem de fiziksel dayanıklılıklarını azalttı. Hintliler bu sürede Türk propagandalarına maruz kaldı ama çok az bir kısmı açlık ve propagandadan dolayı Türklere iltica etti. Sonuçta, İngiliz Kurtarma Ordusunun tekrarlanan başarısızlıkları ve Kut'ül-Amare'deki erzakın tükenme noktasına gelmesi ile Kut'ül-Amare'deki Hint Tümeni teslim olmak zorunda kaldı.

Anahtar Kelimeler: Kut'ül-Amare, Hintliler, Açlık, Propaganda, At Eti

Abstract

The siege of Kut-al-amara was the longest one that the English met throughout their history. The First English attempt to occupy Baghdad was interrupted in Ctesiphon by the Turks in Mesopotamian Campaign of the First War World. The 6th British Division, whose majority was Indians, tried to stand nearly 5 months against disease, hunger and the Turkish attacks from 7 December 1915 to 29 April 1916 when they were withdrew from Ctesiphon to Kut-al-amara. The restrictions for daily-food because of the Turkish siege and failures of the British Relief Force increased the danger of hunger. The Indian soldiers had to eat horse flesh because of rapid declining of foods but a long time they refused to eat horse flesh owing to their religious and traditional reasons. This also reduced both their physical and moral endurances against circumstances. In this period, the Indians were exposed to the Turkish propagandas but a few of them escaped to the Turkish side by the reasons of

* Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
ismetuzen@mynet.com.

Gazi

Akademik
Bakış

81

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

these propagandas and hunger. In the end, with the continuing failures of the British Relief Force and the coming to an end of foods, the British-Indian garrison in Kut-al-amara was forced to surrender to the Turks.

Key Words: Kut-al-amara, The Indians, Hunger, Propaganda, Horse Flesh.

Birinci Dünya Savaşı başında İngilizler, Osmanlı Devleti ile savaşa girmek ihtimaline karşılık Eylül 1914'ten itibaren Irak'ı işgal etmek üzere hazırlıklara başladı. 10 Ekim 1914'te Hindistan'da hazırladıkları kuvvetin komutanı General Delamain'e, Basra körfezinde İngiliz çıkarlarını korumak için hazırlanması emredildi. Hazırlanan birlikler 16 Ekimde Bombay'dan hareket etti ve 23 Ekimde Bahreyn adalarında toplandı. İngiltere'nin 5 Kasım 1914'te Osmanlı Devleti'ne savaş ilanı ile Irak cephesindeki muharebeler başladı. Ertesi gün 6. Tümen'den oluşan Hint Sefer Kuvveti "D" Şattülarap yakınında karaya çıktı. 22 Kasım'da Basra ve 9 Aralık'ta Kurna işgal edildi. Tümgeneral C.V.F. Townshend 22 Nisan 1915'te 6. Tümenin komutasını devraldı. Bundan sonraki muharebelerde İngilizler planlı bir şekilde adım adım Irak içine ilerlediler. 3 Haziranda Amare, 24 Temmuz'da Nasıriye'yi işgal ettiler. Irak'taki İngiliz Sefer Kuvveti Komutanı General John Nixon Bağdat'ın ele geçirilmesini düşünmeye başladı. Bu arada Hindistan'da ve Londra'daki karar vericiler Bağdat'ın ele geçirilmesinin Çanakkale'deki İngiliz başarısızlığına karşı Orta Doğuda İngiliz prestijini artırmada önemli bir katkı sağlayacağını düşünüyordu. Sonuçta, Eylül 1915'te General Nixon 6. Tümen Komutanı Charles Townshend'e Amare'den nehir yoluyla 190 km. uzaklıktaki Kut'ül-Amare'yi işgal emrini verdi. Kut'ül-Amare'ye çekilen Türklerin kesin sonuçlu bir savaşı kabul etmemesi ve burayı boşaltması üzerine İngilizler 29 Eylül'de Kut'ül-Amare'yi işgal etti. 24 Ekim 1915'te Bağdat'ın ele geçirilmesi için harekete karar verildi. Bağdat'ın işgali kararından önce, Townshend, ciddi takviyeler almadan daha fazla ilerlemeyi sakıncalı gördü. Bunun için kendisine 2 ek tümen sözü verildi. Özellikle Siyasî İşlerden Sorumlu Subay Sir Percy Cox, Townshend'e eğer Bağdat'a girerse İstanbul'a girmek kadar eş anlamlı olacağını ve bu haberin etkisinin tüm Asya'ya yayılacağını söyledi. İngilizler Noel'de Bağdat'ta olacaklarını hayal ediyordu. Townshend, 20 Kasım'da Selmanıpak'a doğru ilerledi. 22 Kasım'daki Selmanıpak muharebesinde ağır kayıplara uğradı ve Türk takibi altında Lecc ve Aziziye üzerinden Kut'ül-Amare'ye doğru çekildi. 3 Aralık'ta Kut'ül-Amare'ye vardı. Takviyelerin geleceğini umarak Kut'ül-Amare'de kalmaya karar verdi. Yaklaşan Türklere karşı kasabada savunma tedbirleri aldı. Kasabada, daha önce burada bırakılan kuvvetle beraber 300'ü subay olmak üzere 2.850 İngiliz, 8.250 Hintli subay ve er ile Hintli aşçı, uşak ve sürücülerden oluşan 3.500 Hintli hizmetli vardı. Bundan başka Kasabada 5–6.000 yerli nüfus ve Selmanıpak muharebesinde esir alınan 1.500 Türk de vardı¹.

¹ Dönem hakkında bkz. T.C. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi: Irak-İran Cephesi 1914–1918*, C.1, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1979; Mehmet Emin, *Selmanıpak Mey-*

Kut'ül-Amare kuşatması sırasında Hintlilerin durumu hakkında ülkemizde bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmamızla ilgili olarak en önemli bilgileri veren General Townshend'in anılarıdır. Kut'ül-Amare kuşatması ve esaret sonunda hayatta kalabilen subayların yazdığı hatıralardaki² bilgiler konuyu aydınlatma açısından yetersizdir. Bu konuda Nikolas Gardner'in³ makalesi ise önemli bilgiler içermektedir. Gardner'in tespitine göre, bu konuda neredeyse Hint kaynağı yok gibidir⁴. Bu yüzden, İngilizlerin yazdığı eserlere bağlı kalmak zorunda kaldık. İngilizce hatıraların yanında, Kut'ül-Amare kuşatması hakkında yazılan çeşitli araştırma eserleri de kullanarak konu hakkında bir bütünlük sağlanmaya çalıştık.

Irak'taki İngiliz Ordusunda Bulunan Hintlilerin Savaşın Başından Kut'ül-Amare Kuşatmasına Kadar Olan Tutumu

Sih ve Hinduların Müslümanlarla savaşmaya dinsel açıdan itirazları yoktu. Gerçekte, Türklerin ele geçirdikleri Müslüman olmayanları İslam'ı kabul etmeye zorladıkları şeklinde Hindistan'da dolaşan dedikodular Irak cephesinde performanslarını arttırmış olmalıydı. Bununla beraber, Hint Müslümanları Halife'nin askerleri olan Müslüman Türklere karşı savaşmaya isteksizdi. Bundan başka Irak cephesinin başlangıcından beri Şii Müslüman Hintliler Irak'taki kutsal yerler yakınında savaşmaya isteksiz olduklarını belirtmişlerdi. Bu yerler arasında en önemlisi Selmanıpak yakınındaki Selmanıpak Türbesi idi. 1914–1916 arasında 3 Hint alayı Irak'ta Türklere savaşmamak için kitle halinde isyan etmişti. Bunlar alay düzeyinde itaatsizlik olayları iken, diğer Hintliler de Irak seferine katılma emirlerine direnmişlerdi. Bu, özellikle, Townshend'in Kut'ül-Amare'deki kuvvetleri içinde 2 bölüğün de bulunduğu Trans Border (Kuzey batı Hindistan) bölgesinden gelen Patanlar arasında

dan Muharebesi, Askeri Matbaa, İstanbul 1337; C.V.F. Townshend, *Irak Seferi ve Esaret* (Tercüme: Tarih-i Asker-i Osmanî Encümeni, Sad. Recep Ahıskalı), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007; C.V.F. Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, 1920, T. Butterworth Limited, London 1920; F. J. Moberley, *The Campaign in Mesopotamia 1914–1918*, Vol.1-2, The Imperial War Museum, London 1997; Ronald Millar, *Death of an Army: the Siege of Kut 1915–1916*, Houghton Mifflin, Boston 1970; A.J. Barker, *The Bastard War: The Mesopotamian Campaign of 1914-1918*, The Dial Press, New York 1967; Russell Braddon, *The Siege*, Viking Press, New York 1970; Edmund Dane, *British Campaigns in the Nearer East 1914-1918: From the Outbreak of War with Turkey to the Taking of Jerusalem*, Vol.I-II, Hodder and Stoughton, London 1917; A. Kearsley, *Notes and Lectures on the Campaign in Mesopotamia*, H. Rees, 1927; E. Candler, *The Long Road to Baghdad*, Vol.I, Cassell and Company Ltd., London 1919.

2 Topçu subayı olan, E.O. Mousley, *The Secrets of a Kuttite: An Authentic Story of Kut, Adventures in Captivity and Stamboul Intrigue*, John Lane, The Bodley Head, London & New York 1922; Teğmen olarak görev yapan, H.C.W. Bishop, *A Kut Prisoner*, John Lane, London 1920; Sıhhiye subayı olan C. H. Barber, *Besieged in Kut and After*, William Blackwood and Sons, Edinburgh and London 1918; W. J. Blackledge, *The Legion Of Marching Madmen*, Sampson Low, Marston & Co., Ltd., London 1936 anıları buna örnektir.

3 Nikolas Gardner, "Sepoys and the Siege of Kut-al-amara December 1915-April 1916", *War in History*, 11/3, 2004, pp.307-326.

4 Gardner, *a.g.m.*, pp.308-309.

Gazi

Akademik
Bakış

83

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

aşikârdı. Hindistan'ın kuzeybatısında olan bu bölge uzun bir süre Pan-İslam propagandalarının merkezi olmuştu. Artan memnuniyetsizlik Selmanıpak muharebesinden önce dahi 6. Tümeinde disiplin sorunlarına neden olmuştu⁵.

Nisan 1915'te Hint alaylarından birine ait 3 Trans Border Pahtan Bölüğü Sübhan savaşında⁶ arkadaşları üzerlerine ateş etmiş ve din kardeşleri olan Türklere karşı savaşmak istemediklerini açıkça söylemişlerdi. Bunun üzerine, Townshend, bu 3 bölükten Basra'da küçük bir amele taburu oluşturulmasını Genel karargâha teklif etmek zorunda kalmıştı⁷.

Kut'ül-Amare muharebesinden önce, 17-19 Temmuz 1915 tarihinde 5 Müslüman Hintli er silahlarıyla kaçarak Türklere iltica etmişti. Fırafî Hintlilerin sorgulaması sırasında, diğer Müslüman efradın da Türklere iltica etmek niyetinde oldukları, Osman Bey Tepesi hücumunda İngiliz askerlerinin Hint askerlerine arkadan ateş ettikleri, Müslüman askerlerin ise bu sırada kaçaanlara nişan almadıkları öğrenilmişti⁸.

Kut'ül-Amare savaşından sonra Townshend Hindistan dışında yapılan savaşlarda Hint birliklerinden yeterince yararlanamayacağı tespitini yapmış ve şu çarpıcı örneği vermişti: "Süvari Kumandanından, niçin ileriye gidip çekilen düşman ile temas sağlanamadığını sorduğum zaman: 'Nakil araçları yokluğundan mutfak takımlarını götüremediğini, Sih ve Hinduların Arap köylerinde ele geçirilecek tencerelerle yemek pişirme istemediklerini' söyledi. ... İşte birkaç yemek tenceresi yüzünden Türklere ciddi bir baskı yapılamadı."⁹

Selmanıpak'a ilerleme hazırlıkları yapılırken yoğun Türk propaganda-sı yüzünden 23/24 Ekim gecesi 20. Pencabîlerden bir Afradî nöbetçi başka bir nöbetçi ve astsubaya ateş ederek diğer bir Afradî ile birlikte Türklere firar etmişti. Bu olay Townshend'in Müslüman askerlere daha fazla güvenemeyeceğini göstermiş ve 16. Tugaya bağlı 20. Pencabîlerin Amare'daki 12. Tümen bağlı 66. Pencabîlerle değiştirilmesine sebep olmuştu¹⁰. Bu sırada, Türklerin propaganda amaçlı bildirilerinde, Hintli Müslümanlar gerçek din kardeşleri olan Türklere karşı İngilizlerin safında savaştıkları için kınanmıştı¹¹.

Townshend Aziziye'de Selmanıpak'a ilerleme hazırlıklarını yaparken, Selmanıpak isminin bir sahabeye ait olması nedeniyle, bu ismin, Eskiçağ'da kullanılan Ctesiphon olarak değiştirilmesini emretti. Selmanı Farisî'nin türbesinin burada olmasından dolayı Müslüman askerlerin dinî duyguları incit-

5 Gardner, *a.g.m.*, pp.312-313; Blackledge, *a.g.e.*, pp.83-84.

6 17 Kasım 1914 tarihli Kütüzzeyn (Harabe) Muharebesidir.

7 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.74; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.45-46.

8 Vahdet Keleşyılmaz, *Teşkilâtı Mahsûsa'nın Hindistan Misyonu (1914-1918)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999, s.137-138.

9 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.201; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.122-123.

10 Moberley, *a.g.e.*, Vol.II, pp.47.

11 Millar, *a.g.e.*, pp.15.

Türklerin Kut'ül-Amare Kuşatması Sırasında İngiliz Ordusunda Bulunan
Hintli Askerlerin Tutumu (Aralık 1915 - Nisan 1916)

memek üzere Selmanıpak isminin kullanılmamasının daha uygun olacağını emrettiğini söylemekte¹² ise de gerçekte Müslüman Hintlilerin savaş azmini kırmamak için bu çareye başvurduğu açıktır.

Yine, hazırlıklar sırasında Hintliler hakkında gözlemlerini aktaran Townshend, özellikle moralleri son derece bozuk olan Hintlilere güvenmenin asla doğru olmadığını, Hintli Müslüman askerler arasında endişelerin arttığını, özellikle Selmanıpak türbesine karşı ilerlemek konusunda genel bir muhalefet düşüncesinin olduğunu, savaşta böyle isteksiz askerler ve firar olayları ile 3 tugaya sahip bir İngiliz tümenin her tugayında 3 Hintli tabura karşılık bir İngiliz taburunun bulunmasının büyük bir tehlike oluşturduğunu belirtir¹³. Bu tehlike Selmanıpak'tan sonra çekilme emri verilmemesine rağmen genel bir çekilme başlaması ve Hint birliklerindeki İngiliz subaylarının ağır kayıplara uğraması yüzünden kontrolün tamamen kaybolmuş olmasıyla kendini fazlasıyla gösterdi¹⁴.

25 Kasım 1915'te Selmanıpak'tan Kut'ül-Amare'ye çekilme kararı üzerine Townshend, askerlerin moral gücünü korumak için Hint kıtalarına yayınladığı bildiriye, Lecc'e –Selmanıpak'ın bir menzil güneyinde- geri çekilmenin tamamen erzak meselesinden kaynaklandığını, askerlerinin açlıktan ölmesi ve su sıkıntısı çekmemesi için buraya çekildiğini anlattı. Aynı zamanda Ordu Kumandanı General Nixon'un gönderdiği bildiriye de moral kazandırmak için Tümenine tebliğ etti. Bu bildiriye, Hint ordusunun savaş tarihine parlak bir sayfa eklediği, ülkeye geri döndükleri zaman Selmanıpak savaşında bulduklarını gururla söyleyebilecekleri ifade ediliyordu¹⁵.

Selmanıpak savaşından sonra geri çekilme sırasında, 16. Tugay Komutanı Tuğgeneral W.S. Delamain 1 Aralıkta artçı kuvvetlerin çatışması sırasında Hintlilerin bağımsız olarak geri çekilmesini önlemek için İngiliz Dorset Alayının İngiliz erlerini Hint birlikleri arasına sokmak zorunda kalmıştı¹⁶. Muhtemelen böyle bir tedbir, Hintlilerin Türklere iltica edecekleri veya kitle halinde teslim olacakları endişesiyle ilgiliydi.

6. Tümenin Kut'ül-Amare'yi ulaşmasından sonra, hızlı geri çekilmekten ve yorgunluktan dolayı Hint kıtalarındaki erlerin büyük kısmı kesinlikle yerlerinden kıyılamayacak bir durumda idi. Townshend birliklerin moralini arttırmak için 4 Aralıkta yayınladığı bildiriye, Basra'dan takviye birliklerinin gönderilmeye başlandığını, ana vatanın şerefi ve bütün imparatorluğun tam bir cesaretle savunmayı emrettiğini belirtiyordu¹⁷.

12 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.216; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.133.

13 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.239-241, Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.143-144.

14 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.294; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.176.

15 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.310, Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.185.

16 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.378; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.221.

17 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.364, Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.212.

gazi

Akademik
Bakış

85

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

Kuşatmanın Başlaması

İngilizler, kuşatmanın ilk ayında Kurtarma Ordusu gelmeden önce daha çok cephanenin yetmeyeceğinden endişe ediyordu. Başlangıçta Kut'ül-Amare'deki askerler tam tayın alıyordu ve yiyecek konusunda endişe edilmiyordu. Bu yüzden hiç kimse kuşatmanın Noel'den sonra da devam edeceğine inanmıyordu¹⁸.

Townshend, Kut'ül-Amare'nin elde tutulmasıyla Türklerin Dicle nehrinden güneye doğru yapacağı harekâtın önünü keseceğini, Irak'a rahatça takviye kuvvetlerinin gelmesini sağlayarak General Nixon'a zaman kazandıracağını ve bu kuvvetler sayesinde kuşatmadan kurtulacağını düşünüyordu¹⁹. 5 Aralıkta başlayan Türk kuşatması 7 Aralıkta tamamlandı.

İngilizler Kut'ül-Amare'ye sığındıktan sonra hemen savunma hazırlıklarına başladı. Dicle nehri 3 taraftan bir doğal engel oluşturuyordu. Türk keskin nişancılarının ateşine karşılık çalışmaların çoğu gece yapılmak zorundaydı. Kuşatmanın ilk iki haftasında askerler sabah 04.00'e kadar siperleri hazırlamak zorunda kaldılar. Her ne kadar işler gece yapıldı ise de Türkler İngilizlere günde 10–20 kayıp verdiriyordu²⁰. 9 Aralık ve Noel'deki (24 Aralık) 2 önemli Türk saldırısı püskürtüldü.

5 Aralık 1915 tarihi itibarıyla Kut'ül-Amare'de bol erzak vardı. İngiliz ve Hintli askerler için 60 günlük erzak, 21 günlük yakacak, 30 günlük hububat, 17 günlük yem, 4 günlük bisküvi, 57 günlük odun ve 40 günlük un vardı. Kasabada 5–6.000 nüfuslu ahaliyi 3 ay kadar besleyecek yeterli erzak da vardı. Bununla birlikte, Townshend mevcut bütün hububatı satın alması için mevki kumandanına emir verdi²¹.

Townshend, 5 Aralık sabahı Ordu Kurmay Başkanından bir telgraf aldı. Telgrafta, kendisinin kurtarılması için her şeye başvurulduğunu ve 2 ay içinde bunu başaracaklarını umduğunu bildiriyordu. Fakat bu süre Townshend'in işine gelmiyordu. Ona göre, bu süre tümenin mahvolması demekti. Ayrıca, Irak'taki İngilizlerin konumunu tehlikeye sokacak ve Hindistan'da da çok felaketli sonuçlar doğuracaktı²².

Bu arada Hintli askerlerde disiplin sorunlarının başladığı görüldü. Townshend Hintli askerlerin subaylara gereken titizlikle selam vermemelerini görünce, bu tür davranışların şiddetle cezalandırılacağını bildirmek zorunda kaldı²³.

18 Bishop, *a.g.e.*, pp.15-16; Candler, *a.g.e.*, pp.212. E. Candler, Kut'ül-Amare'yi kurtarmaya gelen İngiliz Kurtarma Ordusunda görev yapmıştı.

19 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.359-360; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.209-210.

20 Gardner, *a.g.m.*, pp.313

21 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.369, Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.215.

22 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.370-371; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.216.

23 Millar, *a.g.e.*, pp.90.

10 Aralıkta Townshend 800 hastası olduğunu ama kuşatma olmasaydı bu sayının 300'den fazla olmayacağı belirtmişti. Nedeni de Hint kıtaları arasında birçok kişinin savaştan gözleri yıldığı için hasta olduklarını iddia etmesiydi. Bu da Türk saldırılarına karşı koyamama korkularını arttırıyordu. Bu durum Kurtarma kuvvetinin kendisine acilen gönderilmesini talep etmeye zorluyordu. 9 Aralıktaki çok şiddetli Türk saldırısının püskürtülmesine rağmen, Hint kıtalarındaki İngiliz subaylarının azlığı hâlâ bir endişe oluştuyordu. Hint kıtalarının morali de iyi değildi²⁴. Bu sırada havalar çok soğuktu. Hintliler özellikle soğuktan çok sıkıntı çekti. Soğuktan dolayı battaniyeleri kafalarına ve omuzlarına örtmeye başlayınca Townshend bu uygulamayı askerî açıdan uygun bulmadığı için şiddetle yasakladı²⁵.

13 Aralıkta kasabanın kuzeybatı cephesini savunan Tuğgeneral Hoghton kendisine 150 İngiliz askerinin gönderilmesini Townshend'en istedi. Aynı zamanda morali bozuk bir Hint taburunun kendi cephesinden kaldırılmasını istedi ve aksi halde savunma bölgesinin güvenliğinden sorumlu olmayacağını bildirdi²⁶. Townshend, aynı şekilde Kut'ül-Amare Kalesinde görevli bir Hint taburun disiplininden şüphe ettiği için buradan çekti²⁷.

27-28 Aralıkta 22. ve 66. Pencabî kıtalarından 2 Hintli er Türk tarafına kaçtı. Bunlar üzerine ateş edildi ise de isabet ettirilemedi²⁸.

Türklerin Kut'ül-Amare'deki Hintlilere Karşı Psikolojik Harp Yöntemine Başvurması ve Hintlilerin Moralinin Azalması (Ocak-Şubat 1916)

25 Aralığa kadar yapılan saldırılar Türklere Kut'ül-Amare'nin kolayca ele geçirilemeyeceğini gösterdi. Bunun üzerine büyük saldırılardan vazgeçildi ve şehrin kuşatma sonunda teslim olmaya zorlanmasına karar verildi²⁹. Bu tarihten kuşatmanın sonuna kadar büyük çaplı piyade saldırısı yerine günlük bombalama ve uçak saldırıları yapıldı. Bunun nedeni, güneyden gelen İngiliz Kurtarma Ordusu ile yapılan bir dizi muharebeler idi.

Kuşatılmış olan İngilizler 12. Hint Tümeni Komutanı Fenton Aylmer'in Ocak ortasında kendilerini kurtaracağını umuyordu. Bununla beraber kötüleşen hava koşulları İngiliz garnizonunun moralini çürütmeye başladı. Geceleğin sıcaklık (-) altına düştüğü zaman askerler hâlâ yaz üniformalarına sahipti. Bu da hastalıkların artmasına neden oldu. Ocak ayı boyunca yağın yağmurlar yeni hazırlanan siperlerde kalmayı zorlaştırdı. Yağmur ve çamur ayrıca Kut'ül-Amare'nin güneyinden gelecek Kurtarma Ordusunun işini oldukça zorlaştırdı.

24 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.384-385; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.225.

25 Millar, *a.g.e.*, pp.97.

26 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.390; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.228.

27 Millar, *a.g.e.*, pp.101.

28 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.399; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.233.

29 *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi: Irak-İran Cephesi 1914-1918*, s.462.

Gazi

Akademik
Bakış

87

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

Bu şartlar tüm Tümenin sabrına zarar verirken Hintli asker ve geri hizmette çalışan Hintliler Aralık sonunda ek problemlerle karşılaştı. Kuşatmanın başından beri Türkler sürekli propagandalarla Kut'ül-Amare'den firarları teşvik ediyordu. Türkler çeşitli Hint dillerinde bastırdıkları beyannamelerle, Hintlileri ayaklanmaya, İngiliz subaylarını öldürmeye, Türk kardeşlerine katılmaya, katılanlara daha iyi ödeme ve toprak vaadine davet ettiler. Beyannameler gece karanlıkta İngiliz tel örgülerinin önüne bırakıldığı gibi siperlerin içine de atılıyordu³⁰.

Türklerin propaganda amaçlı olarak kullandığı bir beyannamede şu ifadeler yer alıyordu:

"Ey sevgili Hintli Kardeşler.

Zalim İngiliz'in ellerinden Hindistan'ın özgür olmasını sağlamak için Allah'ın bu savaşı yarattığı gerçeğini iyi anlıyorsunuz. Bu, cesur Hint Askerlerinin yardımıyla tüm Racaların ve Nevvabların³¹ halen tüm Hindistan'da karşılıklı çıkarılmasının ve İngilizleri ülkeyi terk etmeye zorlamasının sebebidir. Sonuç olarak, Hindistan'ın Saad, Chakdara, Mohmond ve Kohat ilçelerinin Kuzey Batı Sınırında bir tek İngiliz görülmeyecektir. Singapor, Sekunderabad³² ve Meerut³³ kantonlarında cesur Hintli askerleri birkaç (İngiliz) subaylarını öldürdüler. Birçok Hintli askerinin çeşitli sebeplerden müttefikimiz olan Türkler, Almanlar ve Avusturyalılara katıldığını işitmiş olmalısınız.

Ey kahramanlar! Dostlarımız Türkler, Almanlar ve Avusturyalılar sadece ülkemizin (Hindistan) İngiltere'den özgür olması için çalışıyor ve Hintli olan sizler onlara karşı savaşıyor ve bu yüzden gecikmeye sebep oluyorsunuz. Onların aşağılayıcı davranışından ve sizden nefret etmesinden bıkmadığınızdan, sizin küçük düşüren konumunuzu gören biri çoğu kez utanmaktadır.

Pencap'ın Mihrace Ranjit Singh³⁴ ve Tıpu Sultanına³⁵ İngiliz Hükümeti tarafın-

30 Gardner, a.g.m., pp.314-315; Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.402, Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp. 325.

31 Hindistan'ın Müslüman bölgesinde, Timur sultanlarının saraylarındaki vali veya büyük kumandanlara denir. "Nevvab", *Meydan Larousse*, C.14, İstanbul, 1992, s.477.

32 Hindistan'da (Andhra Pradeş) şehir. Haydarabad'ın kuzeyinde, İngilizler tarafından kurulan askerî merkez. "Sikandarabad veya Sekunderabad", *Meydan Larousse*, C.18, İstanbul, 1992, s.64.

33 Hindistan'da şimdi Uttar Pradeş bölgesinde şehir adı. Bölge 1803'te İngilizlerin eline geçti. 1857'de Birinci Sipai ayaklanmasının beşiği oldu. "Meetur", *Meydan Larousse*, C.13, İstanbul, 1992, s.302.

34 Sih imparatorluğunun kurucusu (1780-1839). Babası Maha Singh'in ölümünden sonra (1792) Sih konfederasyonuna bağlı bir kolun başına geçti. Lahor (1799) ve Amritsar'ı ilhak etti (1802). Güneydeki Sutlec arazisini işgal etmeye kalkınca İngiltere'nin muhalefetiyle karşılaştı ve bu girişimden vazgeçti (Armitsar Anlaşması 1809). Avrupalı uzmanlardan yararlanarak modern bir ordu kurdu. Bu ordu sayesinde topraklarını, Keşmir'i de içine alacak şekilde genişletti (1823). Kendisini Afganlılara karşı koruyan İngiltere'ye yardım etti. "Rancit Singh", *Meydan Larousse*, C.16, İstanbul, 1992, s.419.

35 Maisur Kralı (1749-1799). Fransız subaylardan askerli sanatını öğrendi. Karnatik'e (1767), Mahratlara (1775-1779) ve İngilizlere karşı (1782) giriştiği seferlerde yararlık gösterdi. Babası Haydar Ali'nin yerine geçerek Fransız yardımı ile, İngilizleri Maisur'dan çıkardı (1783).

Türklerin Kut'ül-Amare Kuşatması Sırasında İngiliz Ordusunda Bulunan
Hintli Askerlerin Tutumu (Aralık 1915 - Nisan 1916)

dan nasıl zalimce muamele edildiğini hatırlamalısınız ve şimdi, sevgili ülkemiz onun zalim pençelerinden kurtulduğu zaman, ülkenizin özgürlüğünü daha fazla geciktirmemeli ve Çanakkale ve Mısır'ın cesur askerlerinin ait olduğu aynı kahraman nesilden geldiğiniz için atalarınızın ruhlarına mutluluğu geri vermeye çalışmalısınız.

Lord Hamilton'un yaralandığı ve Lord Kitchener'in korkak bir şekilde geceleyin Çanakkale'den beraberinde sadece İngilizleri götürerek ve geride Hintli askerleri bırakarak kaçtığı Çanakkale'deki son savaşı iştmiş olmalısınız. Bunu gören Hintli askerler tüm İngiliz subaylarını öldürdüler ve Türklere katıldılar.

Hemen her yerde Hintli askerlerimizin Britanyalıları terk ettiğini görüyoruz. Hâlâ onlara yardım etmeye devam etmeniz ne acı şey değil midir? Sadece şuna dikkat ediniz ki evimizi ve ülkemizi terk ettik ve yalnız 15 veya 20 Rupee için savaşıyoruz; Bizim yaşlı Risaldar (yerli süvari komutanı) ve Subadar binbaşılara bir teğmen kadar ödenmezken ve bir Britanya askeri onlara selam vermezken sadece 20 veya 25 yaşlarındaki bir teğmen Hint kaynaklarından büyük bir meblağ alıyor. Ülkemizi sömürmelerine izin vermemiz sebebiyle elde ettiğimiz zenginliğin bütün karşılığı ve saygısı bu mudur?

Örneğin, Selmanupak muharebesinde siz Hintli askerin kaç tanesinin öldürüldüğü ve yaralandığını ve ölü ve yaralı kardeşlerin ailelerine bakacak kimsenin olmadığını gör. Sadece size ödenenle bir Britanya askerine ödenen miktarı kıyaslayınız. Din kardeşleri, acele edin. Britanya Krallığı yıkılacak. Bulgaristan onlara birkaç yenilgi tattırdı; İrlanda ve Transvaal'in³⁶ onları terk ettiğini zaten biliyorsunuz.

Daha önce Bulgar sınırında savaşan Yüce Sultan'ın cesur kuvvetleri şimdi Hintlileri kurtarmak amacıyla büyük miktarda bu tarafa doğru gelmektedir. Britanyalılar tarafından sevgili ülkemizi terk etmeye ve Amerika'da yaşamaya zorlandık, fakat ülkemizin İngiliz ellerinden kurtulmakta olduğu haberini işitince, Almanya yoluyla buraya geldik ve Hintli kardeşlerimizi dostumuz Sultan'a karşı savaşır bulduk.³⁷

Diğer milletler özgürlüğünüzü İngilizlerden geri almak için çalışıyor, fakat kölelikten kurtulmak istemediğiniz anlaşılıyor ki dostlarımız olan Türklere karşı savaşıyorsunuz.

Bir kardeşe yapılan şeydir bu ve şimdi siz tüm subaylarınızı öldürmelisiniz ve taraf değiştirmelisiniz ve Mısır'da ve Çanakkale'de cesur Hint askerlerinin yaptığı gibi Yüce

16. Louis ile ittifak yapmayı başaramadı (1788), ama İngilizlerin desteklediği Travancore racasına saldırdı (1789). İngilizlerin koalisyon ordusuna yenildi. Seringapatam'da kuşatıldı ve eyaletlerinin yarısından vazgeçmek zorunda kaldı (Mart 1792). Île-de-France valisi General Malartie' ten yardım sağladı. Napolyon'dan yardım umarak tekrar savaşa başladı (1798). Seringapatam yakınlarında bozguna uğradı (Mart 1799) ve şehri savunurken öldü. "Tippu Sahib", *Meydan Larousse*, C.19, İstanbul, 1992, s.302.

36 Şimdi Güney Afrika Cumhuriyeti'nde bir eyalet. İngilizler 1843'ten itibaren bölgeye yerleşmeye başlamıştı.

37 Almanların A.B.D.'deki Hintli devrimcilerle işbirliği için bkz. Thomas G. Fraser, *The Intrigues of the German Government and the Ghadr Party Against British Rule in India 1914-1918*, University of London, PhD Thesis, 1974; Thomas G. Fraser, "Germany and Indian Revolution, 1914-1918", *Journal of Contemporary History*, Vol.12, April 1977, pp.255-272; Donald, M. McKale, *War by Revolution: Germany and Great Britain in the Middle East in the Era of World War I*, The Kent State University Press, Kent 1998, pp.77-79 ve 123-125.

Gözi

Akademik
Bakış

89

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

Sultan'ın ordusuna katılmalısınız. Bu ordunun tüm subayları ve Araplar Yüce Sultan'dan hangi kasttan olduğuna bakılmaksızın Türklere katılan Sih, Racput, Maharat, Gurka, Patan, Shiah veya Syed gibi herhangi bir Hintli askeri Sultan'ın topraklarında yerleşmek isterse kendisine iyi bir ödeme ve toprak başışlanacağına dair emirler aldılar. O halde öz-gürlüğünüzü geri almak için Türklere yardım ederek subaylarınızı öldürme ve Türklere katılma şansını kaçırmamalısınız.

28 Aralık 1915.

Hint Millî Cemiyeti, tarafından basılmış ve dağıtılmıştır.”³⁸

Beyannamelerden çok azı Hintlilerin eline geçti ve İngiliz subayları Hintlilerin elinde beyanname gördüğünde hemen toplayıp ellerinden alıyordu³⁹.

Aralık sonundan itibaren Hint taburları arasında kendi kendini yaralama olayları çoğalmaya başladı. Hint erleri sağ ellerinin işaret parmaklarına kurşun sıkarak savaş sırasında yaralandıklarını bahane ediyorlardı. Bunun üzerine, Townshend, erlerin kendi kendini yaralayıp yaralamadığını barut etkisinden anlamak ve bu tür olayları engellemek için tetik çekecek parmaklarına kalın bir bez geçirilmesini emretti. Kendi kendini yaralayan 12–14 er ağır cezalara çarptırıldı. 29–30 Aralık tarihlerinde Hint erlerinden 2–3 kişi Türk tarafına kaçtı. 1 Ocak 1916'da 103. Hafif Piyadelerden bir nöbetçi düşman tarafına kaçmakta olan bir Hintli subaya 2 el ateş etti. Hintli er yakalandı ve hemen yargılanarak kurşuna dizildi⁴⁰.

Başlangıçta İngiliz ve Hint tayınları fazlaydı. Bu güneyden gelecek Kurtarma Ordusu ile birleşmek için Kut'ül-Amare'deki kuvvetin fiziksel gücünü koruması gerektiği yönündeki düşünceden kaynaklanıyordu. İngiliz askerleri az miktarda tereyağı ve reçelle birlikte bol oranda et, ekme, patates veya sebze alırdı. Hintliler ise özellikle un, süt mercimek, sebze, çeşitli sos ve baharatların eklenmesiyle oluşan bir yemek yerdı⁴¹.

8 Ocakta Kut'ül-Amare'nin iâşe durumu, İngilizler için 30 günlük ve Hintliler için 29 günlük, 9 günlük buğday, 7 günlük yem, eti yenen hayvanlar 17 günlük, çay 15 günlük idi. Bu arada İngiliz Kurtarma Ordusu Kumandanı General Aylmer, 7 ve 13 Ocak savaşlarında 6.000'den fazla ölü ve yaralı verdiğini, şu anda da elinde 9.000 muharip bulunduğunu bildiriyordu. Şiddetli

38 Urdu, Peştu veya Pencabî dilinden İngilizceye çevrilen bu beyannamenin metni için bkz. Bishop, *a.g.e.*, pp.238-241.

39 Bishop, *a.g.e.*, pp.21.

40 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.402-404; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.236; Blackledge, *a.g.e.*, pp.137. 14 Aralık 1915'te Hintli er Sheo Chand'un yargılanması sonunda kendini yaraladığı ve tüfeğiyle 2 orta parmağını yok ettiği sabit görülmüş ve 5 yıl hapse mahkûm edilmişti. Aynı gün başka bir Hintli görev yerini terk etmiş ve aynı yolu seçmişti. Verilen idam cezası Townshend tarafından 7 yıl hapis cezasına çevrilmişti. Millar, *a.g.e.*, pp.101.

41 Gardner, *a.g.m.*, pp.314.

yağmurlardan dolayı savaş alanının bataklık haline gelmesi yüzünden General Aylmer 21 Ocakta yeni saldırının ertelendiğini bildirdi. Aynı tarihte İngiliz ve Hint kıtaları için 14 günlük erzak vardı. Hayvanlar için de 25 Ocağa kadar yem ve 30 günlük hububat vardı. İngiliz kıtaları için 10 günlük hububat ve 10 günlük çay vardı. Bundan başka halktan satın alınan 10 günlük un vardı. Aylmer'in başarısızlığı üzerine Townshend, kıtalara yarım erzak verilmesine ve şehirdeki bütün yiyeceklere el konulmasına karar verdi. Şehirdeki evler tek tek aranarak birçok tahıl ambarı meydana çıkarıldı. Saklı erzak yerlerini ihbar edenlere ödül verilmesi vaadi de birçok erzak deposunun keşfedilmesini sağladı⁴². 23 Ocakta General Aylmer'in Townshend'e gönderdiği telgrafta, elindeki Hint kıtalarının moralinin çok fazla bozulduğunu, özellikle Hintliler arasında kendi kendini yaralama olaylarının artmasının bunu açık bir şekilde gösterdiğini bildirmişti⁴³. 25 Ocakta Townshend, kendi Hint birliklerinin de moralinin bozuk olduğunu, bütün dayanağını İngiliz erlerinin oluşturduğu karşılığını verdi⁴⁴. 24 Ocaktaki el-Hanna başarısızlığından sonra kendi kendine yeter olmayan yerli Araplar şimdi İngiliz ve Hint askerlerine verilen tayından almaya başladı⁴⁵.

Townshend askerlerine yayınladığı 26 Ocak tarihli bildirisinde, 15 Şubat kadar kurtarılmayı umduğunu, Kut'ül-Amare'de tarihe geçecek bir savunma yapılacağını, İngiltere ve Hindistan'ın bütün bakışlarının Kut'ül-Amare üzerinde olduğunu, niyetinin Plevne savunması⁴⁶ gibi şanlı bir savunma yapmak olduğunu anlattı. Townshend, bildirinin ardından olumlu tepkiler aldığını ve erlerinin moralini çok fazla arttırdığı iddiasında bulunur⁴⁷.

Hintlilerin Durumunun Daha da Kötüleşmesi

Normal şartlarda Hintliler İngilizlerden daha az et ve sebze payı alıyordu. Ocakta sebzeler hızla azaldığı için İngilizler ve Hintli askerler temel besin-

42 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.413-434; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.242-253.

43 Kurtarma Ordusundaki Hintlilerin kendini yaralama olayları şu olaylardan kaynaklanıyordu: 1916 başında 15. Lancers Alayı Fransa cephesinden Basra'ya gönderilmişti. Alay, Basra'da Müslümanlara karşı savaşmamak üzere, Kur'an üzerine yemin etmiş ve bunu kimseye söylememeye yemin etmişti. Fakat bu olay hemen üstlerine ulaşınca Alay sıraya dizdirilmiş, başka bir alay silahlarını bunlara çevirmiş ve bir gemiye bınmeleri emredilmişti. Alay bunu ret etmiş ve başka bir savaş alanına gönderilmelerin istemişti. Alaydan 429 kişi tutuklanmış ve 14 yıldan az olmayan çeşitli hapis cezalarına çarptırılmıştı. Tutuklananlar Burma'nın Rangoon kalesine gönderilmişti. Bu bilgiler için bkz. <http://warpost.blogspot.com/category/indian-letters/>. Bu adreste, David Omissi'nin, *The Sepoy and the Raj: The Indian Army, 1860-1940*, Houndmills: Macmillan, London 1994, adlı eserinin çeşitli sayfalarından alınan konu ile ilgili 4 Hintli mektubu örneği yer almaktadır.

44 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.441-449; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.258-263; Moberley, *a.g.e.*, Vol.II, pp.259.

45 Candler, *a.g.e.*, pp.214.

46 Hintli birliklerin özellikle erlerin Plevne savunması hakkında bir şey bildiği şüphelidir.

47 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.453-455; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.264-265.

Gazi

Akademik
Bakış

91

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

lerden mahrum oldu. Ay sonunda Kut'ül-Amare'deki taze et ve et konser-
veleri neredeyse tükendi ve yük hayvanları tüketilmeye başlandı. İlk olarak,
ağır topçu bataryasını taşıyan öküzler yendi. Şubat başında Kut'ül-Amare'de
yük hayvanı olarak kalan sadece at ve katırlardı. İngiliz askerleri tayınlarında
buna kolayca alıştılar. Hintli askerlerin çoğu ise at veya katır eti yemeyi ret
etti. Bu da yeterli proteini almalarını engelledi. Hintlilerin at etine muhalefet
Kut'ül-Amare'deki yiyecek kıtlığını artırdı. Tahılın hızla azalmasına kıyasla ka-
sabadaki yük hayvanlarının görece bolluğu vardı. Hintlilerin at ve katır eti tü-
ketmedeki isteksizliği, İngiliz subaylarını beslenecek hayvanları azaltmaya ve
Hintli asker ve geri hizmetlerdeki Hintlilere ek tahıl vererek arttırmaya zorladı.
Sonuç olarak, at ve katırlar yenebileceğinden daha hızlı öldürülmesi gerekti.
Çünkü hayvanları besleyecek yeterli arpa yoktu. Nisan ayında Tümenin iâşe
subayı şu yargıda bulunmuştu: "*Eğer Hintliler Ocak ayında et yeseydiler hayvanları
öldürmeye gerek kalmayacaktı ve Hintlilerin tayınını kısararak bizim tahılımız daha uzun
dayanacaktı.*"⁴⁸

Gurkalar hariç, Hintlilerin at eti yememesinin sebebi dinî inançlarının
bir sonucu idi. Townshend Hintlilere doğrudan at eti yemelerini emretmek
yerine daha ılımlı bir yola başvurdu. Şubat başında Hindistan'daki İngiliz yet-
kililerden, kuşatma sırasında at eti yemenin caiz olduğuna dair Hintli dinî
liderlerden beyannameler alınmasını istedi. Çünkü gelecek olumlu telgraflar
Hintliler üzerinde büyük etkisi olacağını düşünüyordu⁴⁹.

7 Şubatta 30. Tugay Kumandanı, 24. Pencabî Piyadeleri arasındaki
Afradîlerin, diğer Müslüman Hint kıtalarını da at etini yemekten men ettik-
lerini bildiriyordu. Sebze eksikliğinden doğan iskorbüte karşı koyabilmek için
kıtaların mutlaka at eti yemesi lazımdı⁵⁰.

Şubattan itibaren Kut'ül-Amare'deki Hint askerlerin sağlığı önemli
ölçüde kötüleşti. Düzenli tayınlarının azalması ve at eti yemedeki itirazları
Hintlileri unla kıt kanaat geçinmeye itti. Bu yetersiz tayın artan oranda askor-
bik asit eksikliğinin neden olduğu iskorbüte dayanıksızlığını artırdı⁵¹. İngiliz
askerlerinin at eti yemedeki istekliliği gerekli protein ve ek besinleri ve diğer
hastalıklara karşı Hintlilerden daha fazla dayanmasını sağladı. Hintli askerler
görünüşe göre daha fazla dizanteri, zatürree ve sarılık gibi hastalıklara karşı
İngiliz yoldaşlarına göre daha fazla etkilendiler⁵². Bahçelerde yetiştirilen sı-
nırlı sayıdaki sebzenin hastanedeki hastalara tahsis edilmesi yüzünden, er-
ler topladıkları otları pişirmeye başladılar. Ancak bazı zehirli ve zararlı otlar
da toplandığından erler şiddetli ishale yakalandı. Bu zehirli otlardan ölenler

48 Gardner, *a.g.m.*, pp.315.

49 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.458; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.267.

50 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.459-467; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.268.

51 Gardner, *a.g.m.*, pp.316.

52 Mousley, *a.g.e.*, pp.38; Barber, *a.g.e.*, pp.160; Gardner, *a.g.m.*, pp.316.

Türklerin Kut'ül-Amare Kuşatması Sırasında İngiliz Ordusunda Bulunan
Hintli Askerlerin Tutumu (Aralık 1915 - Nisan 1916)

oldu. Mart sonunda Tugay Komutanı Hoghton da zehirli otlardan ölenler arasındaydı⁵³.

Şubat ortasında Townshend'in Hindistan'dan istediği izinler geldi. Hindistan Genelkurmay Başkanlığı'ndan alınan telgrafa göre, Delhi'deki Cuma Mescidi İmamı Hintli Müslümanların, Başkan Bandit de gayrimüslim Hintlilerin zorunlu hallerde at eti yemesi konusunda bir sakınca olmadığını bildiriyordu. Ayrıca Sihlerin at eti yemesini sağlamak için Başkan Granthis'ten benzer izin alınacağı sözü veriliyordu⁵⁴. Konu ile ilgili olarak Hindistan'dan gelen başka bir telgrafta, kurban edilen ve yenilen atların zikredildiği Hindu kutsal kitapların bir listesi yer alıyordu. Fakat bu da hemen bir etki yaratmadı⁵⁵. Hindistan Genelkurmay'ından alınan izin telgrafları hemen Kut'ül-Amare'deki ilan panolarına asıldı. Telgrafların etkisini arttırmak için altına da 12 ve 13 Şubatta 2 Hintlinin Türklere firar etmeleri yüzünden 6. Tümen Komutanının Hükümetten firarîlerin memleketlerinde kanunsuz ilan edilmeleri ve mallarına el konulması istediği eklendi⁵⁶.

Hintliler için at eti kolay katlanabilir bir şey değildi. Bu dinî inançlardan kaynaklandığı gibi kendi toplum kuralları da buna engeldi ve toplum dışı ilan edilmelerinden korkuyorlardı⁵⁷. Çünkü at eti yiyen biriyle kimse evlenmeyecekti. Hiçbir aile eve döndüğünde böyle bir oğlunu hoş karşılamayacaktı. Hiç kimse evlenmek için kızını vermeyeceği gibi kimse kızlarıyla evlenemeyecekti⁵⁸. Başka bir neden de Hintlilerin alınan izinlerin gerçek olduğuna inanamaması idi⁵⁹.

Townshend'in günlüğünde 21 Şubat tarihli notlarda Hint kıtaları arasında disiplinsizlik ve firar olaylarına dair şu notlar vardır: "119. Piyade erlerinden Hintli bir Müslüman'ın tüfekle yaraladığı subay dün öldü. Divan-ı harp katili idama mahkûm etti. Hükmü onayladım ve idam hükmünün bu sabah güneşin doğuşuyla birlikte kalede yerine getirilmesini emrettim. ... 76. Pencaplılar erlerinden de 2 Müslüman er firar etti"⁶⁰.

8 Martta Aylmer'in Düceyle tabyasını ele geçirmekteki başarısızlığının etkisi Ocak ayındaki başarısızlığından daha büyük oldu. 14 Martta Dicle'nin taşması Kut'ül-Amare'deki kırılğan morale sahip Hintlilerin yakın gelecekte

53 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.529; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.310; Millar, *a.g.e.*, pp.208.

54 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.474; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.278; Bishop, *a.g.e.*, pp.28; Millar, *a.g.e.*, pp.181.

55 Millar, *a.g.e.*, pp.190-191; Barber, *a.g.e.*, pp.177.

56 Millar, *a.g.e.*, pp.181.

57 Gardner, *a.g.m.*, pp.316.

58 Bishop, *a.g.e.*, pp.28; Moberley, Vol.II, pp.443; Braddon, *a.g.e.*, pp.191.

59 Mousley, *a.g.e.*, pp.72.

60 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.483; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.283.

93

Akademik
Bakış

93

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

kurtarılma umutlarını yıldı⁶¹. Bundan başka, kuşatmanın uzun süredir devam etmesi Townshend'i tayını azaltmaya yöneltti. İngiliz kıtalarının ekme istihkakının 12 ons (340 gr)dan 10 ons (283 gr)a, Hintli kıtaların ekme istihkakını da 10 ons (283 gr) buğday ve 4 ons (112 gr) arpa ununa indirmek suretiyle yaklaşık olarak 7 Nisana kadar dayanabileceğini Aylmer'e bildirdi⁶².

Hastalık, açlık ve kuşatmanın devam etmesi Hintlilerin moralini tüketti. Buna bir çare olarak Townshend, Kurtarma Ordusunun varmasının yakın olduğunu vurgulayan çeşitli bildirimler yayınladı. Bu bildirimler askerlerin kurtulma umutlarını arttırdığı için kısmen başarılıydı. Gerçekten, firarlar bu dönemde düşük kaldı ve ayrıca Hintlilerin Türk propagandalarına kapılmalarını önledi. Kötü hava koşulları tekrar tekrar Kurtarma Ordusunun ilerleyişini engellerken, Townshend'in bildirimleri yavaş yavaş etkisini kaybetti. Kuşatma sırasında hayatta kalan bir subaya göre, umulan kurtulma tarihinin sürekli ertelenmesi üzerine Townshend'in öğütleri artık "bir eğlence kaynağı ve bazen sinirlendirici" oluyordu. Ayrıca, Hint askerlerine onları tercüme etmek üzere geldiği zaman seçici davranılıyor ve bazısını zikretmekten üzüntü duyulmuyordu⁶³.

Yakında kurtulma ümidi ve yiyeceğin hemen ulaşacağı inancı Hintlilerin at eti yememeleri için teşvik edici olduğu anlaşılıyor⁶⁴. Hintlilerin sağlık ve morali İngilizlere karşılık daha hızlı kötüleşiyordu. Bu durum, Kurtarma Ordusunun kuşatılmış Tümeni kurtarma çabalarına yardım etmede Townshend'in gücünü sınırlıyordu. Tarihçiler, 8 Mart 1916'da Aylmer'in Kut'ül-Amare'den 13 km. mesafede anahtar konumdaki Düceyle tabyasını ele geçirmedeki başarısızlığı sırasında 2 tam tugayla Dicle'yi geçerek muharebeye katılması istenen Townshend'in bir çıkış yapmayarak hareketsiz kalmasını eleştirirler. Bununla beraber, Townshend'in kuvvetinin koşulları ışığında böyle bir operasyonu yerine getirmede yeterli gücü yoktu. Özellikle Hintlilere komuta edecek tecrübesiz subayların öncülüğünde, Hintli çoğunluğun böyle bir görevi yerine getireceği şüpheliydi⁶⁵. Mart ile birlikte dikkate değer biçimde Hintlilerin sağlığı kötüleşiyordu ve her gün hastalıktan yaklaşık 12 asker ölüyordu. Hastaneler hastalarla doluydu⁶⁶.

Kut'ül-Amare'yi kuşatan Türk Ordusunun Komutanı Halil Paşa 10 Martta gönderdiği mektupta Kut'ül-Amare'nin teslim olmasını istedi. Ama Townshend ret cevabı verdi⁶⁷. Mektuba verilen ret cevabının etkisi Hint kıta-

61 Gardner, *a.g.m.*, pp.319.

62 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.499; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.292; Moberley *a.g.e.*, Vol.II, pp.439-440.

63 Gardner, *a.g.m.*, pp.317-318.

64 Moberley, *a.g.e.*, Vol.II, pp.444,

65 Gardner, *a.g.m.*, pp.318.

66 Millar, *a.g.e.*, pp.118

67 Halil Paşa, *Bitmeyen Savaş* (Haz. Taylan Sorgun), Kum Saati Yayınları, İstanbul 2003, s.118-119; Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.500-501; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.294.

Türklerin Kut'ül-Amare Kuşatması Sırasında İngiliz Ordusunda Bulunan
Hintli Askerlerin Tutumu (Aralık 1915 - Nisan 1916)

ları arasında hemen görüldü. Genel bir hüznün üzüntü oluştu. Kendini yaralama ve firar olayları tekrar görüldü⁶⁸. Aylmer'in başarısızlığı üzerine 5 Hintli Müslüman askeri daha firar etti. Bunlardan 3'ü 67. Pencabîlerden ve biri 22. Pencabîlerden ve 103. Mahrattalardan bir Havildar (Çavuş) idi⁶⁹.

Bu aşamada, Townshend birliklerine ölmeyecek kadar erzak vermek suretiyle 17 Nisana kadar direnebileceğini düşünüyordu. Townshend yalnız erlerin değil beraberindeki subayların da yüzlerinde keder ve üzüntü belirtile-ri izlediği için 10 Martta askerlere moral verici uzun bir bildiri yayınlamak zo- runda kaldı⁷⁰. 16 Martta Hintlilerin firarlarını önlemek için alaylara gönderdiği bir bildiri de, Kurtarma Ordusu Komutanının, bazı Türklerin yeterli yiyecek bu- lamadığı için İngilizlere iltica ettiğini bildirdiğini anlattı⁷¹. Bununla, Türklerin de yiyecek bakımından iyi bir durumda olmadığını ve Hintli firarların anlamsız olduğunu anlatmak istiyordu. 13 Martta Kut'ül-Amare kuşatmasının 100 günü doldu ve Kut'ül-Amare garnizonu Ladysmith'in⁷² 120 günlük rekorunu kırıp kırmayacağını merak etmeye başladı⁷³.

Bu şartlar altında fikir ayrılığı ve umutsuzluk Hintli askerler ve geri hizmetlerde çalışan Hintliler arasında yoğunlaştı. Bu dönemde hizmetten kaçma girişiminde bulunan Hintlilerin sayısında özellikle artış oldu. Bazıları ileri cephe görevinden kaçmak için kendini yaralama yoluna gitti. Kendini yaralama olayları Hintlileri Kut'ül-Amare'nin içinde karşılaştıkları şartları yok etmeye yetmedi. Bu yüzden kuşatmanın devam etmesi ve özellikle Dicle'nin taşmasının Türkleri biraz daha geri çekilmeye zorlaması, kendini yaralama olaylarının ortadan kalkmasına yol açtığı görülüyor. Yine de firarlar, daha ön- lenebilir hale geldi. Subaylar Kut'ül-Amare'den kaçan askerlere ateş etmekle caydırıcı bir rol oynadılar⁷⁴. Kuşatma sırasında 147 asker başarıyla firar et- mişti. Bu rakam Kut'ül-Amare'deki Hintlilerin toplam sayısına göre çok küçük bir rakamdır⁷⁵. Bu dönemdeki firarların artan umutsuzluk ve memnuniyetsiz- liği göstermesi bakımından kayda değerdir. Bu duygular kısmen vatan has-

68 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.502; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.295; Black- ledge, *a.g.e.*, pp.153-154.

69 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.509; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.299.

70 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.510-511; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.300-301.

71 Millar, *a.g.e.*, pp.209.

72 Güney Afrika Cumhuriyeti'nde (diğer adıyla Natal) şehir adı. İngiltere ve Boer Cumhuriyeti arasında gerilimin artması üzerine, Ladysmith, Kasım 1899'dan 28 Şubat 1900'a kadar Boerler tarafından kuşatıldı. İngiliz birlikleri sonunda yardıma gelen kurtarma birliklerinin yardımı ile kurtuldu. H. W. Nevinson, *Ladysmith The Diary of A Siege*, Methuen & Co., London, 1900; H. H. S. Pearse, *Four Months Besieged The Story of Ladysmith*, London, Macmillan and Co., Limited, New York 1900; O.B. Atkins, *The Relief of Ladysmith*, Methuen Co. London 1900.

73 Braddon, *a.g.e.*, pp.212; Barber, *a.g.e.*, pp.189.

74 Garnder, *a.g.m.*, pp.319-320.

75 Kuşatma sırasında kitle veya grup halinde firarlara rastlanmamaktadır. Keleşyılmaz'a göre, bu biraz da İngilizlerin, Hintli askerlerin yer aldığı birliklerde ortak hareket etmesini engelleyecek tarzda bir yapı oluşturmasından kaynaklanıyordu. Keleşyılmaz, *a.g.e.*, s.138.

Gazi

Akademik
Bakış

95

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

retinden de kaynaklanıyordu. Aynı olgu Fransa cephesinde de gözlenmişti. Fransa'da yaralanan Hintliler hakkında gözlemler için Walter Roper Lawrence, İngiliz Harbiye Nezaretine şu değerlendirmelerde bulunmuştu: "Bütün kastlar Hindistan'dan uzun süre ayrı kalmayı acı veren bir sürgün olarak görüyor... ve bazı firarların sadakatsizlik veya düşmana katılma isteğinden değil ama Hindistan'a ve eve dönmenin kısa yolu olarak görülmesi gerektiğine inanıyorum." Diğer yandan, 1915 yazında Pencap'taki kuraklık, açlık ve veba gibi salgın hastalık haberleri belki de birçok askerde Hindistan'daki ailelerinin yanına dönme isteğini artırmıştı. Yoğun Türk propagandası ve artan yetersiz tayınla birleşen bu istek, kuşatma boyunca önemli risklerine rağmen çok sayıda Hintlinin firar etmesini kışkırtıyordu⁷⁶.

Kut'ül-Amare'deki Hintlilerin artan umutsuzluğunu gösteren bir başka gösterge de bu dönemde intiharların artmasıydı. Bunun yaygın bir olgu olduğu şüpheli iken açlık ile at eti yeme yasağını delme arasındaki soğuk seçim görünüşte bazı Hintlileri intihar etmeye zorlamıştı. Kut'ül-Amare'de bir sıhhiye subayı olan W.H. Spackman, bir genç Hintlinin dolu olan tüfeğini karnına dayayıp ayak parmağı ile tetiği çektiğine şahit olmuştu. Diğerleri ise daha az doğrudan yöntemleri seçmişti. Dinî liderlerden alınan izinlere rağmen bazıları yasağı çiğneme yerine intihara teşebbüs ediyordu. Bazıları nehir kıyısına yürüyor, kollarını kavuşturup bir Türk keskin nişancısının kendisine ateş etmesini bekliyordu⁷⁷.

Martta sonunda tuz da tükenmeye başladı. Artık Kut'ül-Amare'deki kıtlıktan dolayı hiçbir şey parayla satın alınamıyordu. Piyasada da fiyatlar anormal şekilde hızla artıyordu ve karaborsa hâkimdi⁷⁸.

Nisan başına gelindiğinde erzak yetersizliğinden dolayı askerlerin fiziksel olarak yetersizliği iyice ortaya çıkmaya başladı. 01 Nisan 1916 tarihli 104. Nişancı bölüğünün harp ceridesinde şu yorum vardı. "adamlar günde 1 saatten fazla çalışacak kadar güçlü değil."⁷⁹ Bundan başka, Hintliler çok güçsüz düştükleri için silahlarını Araplara taşıtmaya başladı. Ama bu uygulama hemen yasaklandı⁸⁰.

Mart sonunda çimenler büyüdü ve Hintliler ispanağa benzeyen Sag adında bir çeşit bitkiyi yemeye başladılar. İngilizler de bunu yemeye başladı. Bunun yanında geceleri Türk keskin nişancılarından fırsat buldukça nehirden balık avlanıyordu⁸¹.

76 Gardner, *a.g.m.*, pp.320. Pencap'taki kötü haberler için bkz. <http://warpost.blogspot.com/category/indian-letters/>

77 Gardner, *a.g.m.*, pp.320-321.

78 Mousley, *a.g.e.*, pp.102; Barber, *a.g.e.*, pp.203-207; Blackledge, *a.g.e.*, pp.147.

79 Gardner, *a.g.m.*, pp.321.

80 Millar, *a.g.e.*, pp.191; Candler, *a.g.e.*, pp.222-223.

81 Bishop, *a.g.e.*, pp.29-30; Braddon, *a.g.e.*, pp.217-218.

Kuşatmanın Sonu

John Nixon'un yerine atanan General Percy Lake, F. Aylmer'in yerine General Gorringe'i atadı ama Kut'ül-Amare'den hiçbir yardım görmediği gibi kasabaya ulaşma konusunda sefeli gibi fazla bir başarı sağlayamadı. Gorringe'nin 9 Nisan 1916'da 3. Felâhiye Muharebesindeki başarısızlığı üzerine, Townshend İngiliz ve Hint kıtaları için başka bir emre kadar günlük 5 ons (141 gr.) arpa unu verilmesine ve Hint kıtalarının at eti yememesine daha fazla müsaade etmemeye karar verdi. Bunu da 12 Nisan tarihli bildiriyle açıkladı. Bu bildiri de tehlide başvurmaktan da çekinmedi. At eti yemeyenlerin yerine diğerlerin terfi ettirilmesi tehdidi ile aynı akşam 7.054 Hintli asker ve diğer hizmetçiler bu eti yemeye başladılar. Bazıları at etini yemeği ret etmeye devam etti. İki gün sonra at eti yiyen erlerin sayısı 9.329'a ulaştı⁸².

Rütbe kaybetme ihtimali Hintli subay ve astsubayların at eti yeme ile ilgili çekincelerini terk etmek için güçlü bir dürtü olduğu ve işe yaradığı görülüyor. At eti yeme kararı görünüşte ciddi bir temkinlilik gerektirmişti ve bütün alaylar veya dinî gruplar tarafından aynı anda uygulanmamıştı. 13 Nisanda Beyti İsa muharebesi sonunda, 14 Nisanda Sih, Müslüman ve Hindular daha önceki çekincelerini terk etmiş ve yaklaşık 10.000 Hintli at eti yemeye başlamıştı⁸³.

Townshend kuşatmanın başında at eti yeme konusunda Hintlileri zorlamamıştı. Townshend'in 2 tugay komutanı Charles Melliss ve W.S. Delama'in Hintlilerin tayınlarına at eti eklemelerini emretme taraftarı idi. Hintlilerle daha yakın ilişkide olan subaylar da bu görüşü paylaşıyordu. Fakat çoğu subay görünüşte böyle bir emrin taşıdığı risklerin, potansiyel faydalarından daha ağır bastığına inanıyordu⁸⁴. Moberley'in şu yorumu gerçeğe daha uygun düşmektedir: "Savaş öncesinde Hint birliklerindeki İngiliz subayları arasında genel bir kanı vardı: Eğer kesinlikle gerekirse Hintli askerler ne gerekirse yiyecekleri hakkında kesin bir emri kabul etmeye hazırdılar ve acil durumlarda bunu yerine getirirse kendi dinî bunu başlatacaklardı. Bununla beraber, Hindistan da kast, din ve geleneğin gücünü ve etkisini tecrübe eden herhangi biri özellikle genel olarak Hintlilerin itaat etmeme şansı varsa böyle bir emri vermenin tehlike ve zorluklarını anlayacaktır."⁸⁵

Başlangıçta, rütbeler arasında anlaşmazlık hatta isyan tehlikesini anlayan Townshend, kötüleşen durumlarına rağmen Hintlilere at eti yemeyi

82 Tehditte ilgili ifadeler şuydu: "...Ülkemiz prensleri ve dinî başkanları at eti yemenize izin verdiler. Hemşerinizden birçokları (5.135 kişi) şimdi at eti yemeye başlayarak sağlık ve kuvvetlerini koruyorlar. Et yemediği için zayıf düşen ve görevlerini yapmaya gücü yetmeyenleri et yiyen ve kuvvetini koruyanlarla değiştireceğim. Ülkeye borçlu oldukları görevi yapmaktan kaçanların bir listesini düzenleyeceğim ve gerekli işlem uygulanmak üzere Hindistan hükümetine vereceğim." Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.544-554; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.319-327.

83 Gardner, *a.g.m.*, pp.322.

84 Gardner, *a.g.m.*, pp.322; Moberly, *a.g.e.*, Vol.II, pp.444; Braddon, *a.g.e.*, pp.235.

85 Moberley, *a.g.e.*, Vol.II, pp.443.

emretmemişti. Ayrıca, Hint birliklerindeki İngiliz subayları da bağımsız bir şekilde Hintlilerin tayınlarına at eti eklemelerini emredememişti. Bir bütün olarak İngiliz subayları konuyu zorlamada isteksiz davranmıştı. Hatta Hintli dinî liderlerden af belgeleri sağlandıktan sonra da bu davranış sürmüştü. Nisan ortasında çoğu Hintli öyle hasta ve tükenmişti ki at eti yemeyi denedikleri zaman görünüşte sindirme zorluğu çekiyordu. Sonuç olarak Hintlilerin koşulları kötüleşmeye devam etti. Kut'ül-Amare'de bulunan sıhhiye subayı W.C. Spackman'a göre, "Dizanteri, ateş, kansızlık ve tüberkülozdan günde 20 adam ölüyordu. Askerler beri-beri⁸⁶, iskorbüt, sıtma ve açlıktan zayıflamıştı. Dişetleri irin sızdırıyor, yanakları batmış, kaburgaları sayılıyor ve bacak ve ayakları ödem oluşması ile biçimsizdi."⁸⁷ Açlık sancılarında karşı sıhhiye subayları Hintlilere küçük afyon hapları dağıtmak zorunda kalıyordu⁸⁸.

Townshend, 15 Nisanda, Hint Hükümeti'ne gönderdiği telgrafta, Kut'ül-Amare'deki birliklerin geldiği bölge halklarına at eti yediklerinden dolayı kimsenin kınanması için yoğun propaganda yapılmasını istemişti⁸⁹. Türk kuşatmasının yarılmasını üzerine İngiliz uçakları 15 Nisanda havadan çuvalarla erzak atmaya başladı. Bu çuvalarda un, şeker, biraz da çikolata vardı. Hava desteği Kut'ül-Amare'ye 4 gün daha dayanma imkânı verdi. Fakat bu girişim Kut'ül-Amare'deki nüfusu beslemeye yetecek kadar etkili değildi. Bu nedenle, her gece firar olayları veya girişimleri eksik olmadı. Kaçma girişiminde bulunanların birçoğu kurşuna dizildi. 17 Nisanda 22. Pencabî erlerinden üçü Türklere firar etmek girişiminde bulundu⁹⁰.

Kuşatmanın son haftasında açlıktan 8 İngiliz ve 21 Hintli öldü. Sıhhiye subayı Albay Hehir gece siperden dönen Hintlilerin durumunu şöyle anlatır: "Yere yığılıyor ve sabahleyin ölü bulunuyordu. Tükenmiş ve yaşamaya çabalayacak gücü yoktu."⁹¹ 22 Nisanda yayınlanan bir emir erlerin fiziksel kapasitelerine göre ağırlık taşımalarını emrediyordu. Buna göre, görevli erler 150 mermi yerine 50 mermi taşıyacaktı. Yanında tüfekten başka bir teçhizat veya cephaneye taşımayacaktı⁹². Açlıktan ve askerlerin yemesinden dolayı kasabada kedi, köpek, eşek dâhil her türlü hayvan tükendi. Başkasının tayının çalma olayları görüldü. Herkes birbirinden şüpheleniyordu. Herkes acaba gizli yiyecek buldu mu diye birbirini izliyordu⁹³.

86 B1 vitamininden (tiamin) yoksun, kabuksuz pirinçle beslenenlerde görülen bir hastalık.

87 Gardner, *a.g.m.*, pp.323; Blackledge, *a.g.e.*, pp.146.

88 Candler, *a.g.e.*, pp.226; Barker, *a.g.e.*, pp.235; Millar, *a.g.e.*, pp.191.

89 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.556-557; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.329; Bishop, *a.g.e.*, pp.33.

90 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.559-560; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.330-331; Barber, *a.g.e.*, pp.221-222; Blackledge, *a.g.e.*, pp.164.

91 Candler, *a.g.e.*, pp.227; Blackledge, *a.g.e.*, pp.168-169.

92 Millar, *a.g.e.*, pp.242.

93 Millar, *a.g.e.*, pp.242; Braddon, *a.g.e.*, pp.240. Blackledge, *a.g.e.*, pp.155-156. Bu durumu anlatan bir fresk için bkz. Ek.2.

Türklerin Kut'ül-Amare Kuşatması Sırasında İngiliz Ordusunda Bulunan
Hintli Askerlerin Tutumu (Aralık 1915 - Nisan 1916)

Açlıktan dolayı, Kut'ül-Amare'deki çoğu Hintli birer iskelet haline gelmişti⁹⁴. 22 Nisanda diğer bir kurtarma girişiminin başarısızlığı artık son umutları tüketmişti. Son çare olarak 24 Nisan gecesine nehir yoluyla 270 ton erzak taşıyan bir geminin (Julnar gemisi) gönderilmesine karar verildi. Bunun da Türklerin eline geçmesi son kurtarma girişimi⁹⁵ oldu. İngiliz Hükümetinin onayı üzerine, Türklerle süren görüşmeler sonunda 147 gün direnen Kut'ül-Amare 29 Nisanda teslim oldu⁹⁶.

Türk Teslim Alma Heyeti'nce savaş esiri olarak alınan miktar şöyleydi: 5 general, 272 İngiliz subayı, 204 Hintli subay, 2.592 İngiliz eri, 6.988 Hintli er, gayri muharip er 3.248 toplam olarak 13.309 kişi. Bunların 1.306 kişi hasta ve yaralıydı⁹⁷. Kut'ül Amare'de alınan esirlerin bir kısmı Bağdat demiryolunun henüz tamamlanmamış olan kısımlarının tamamlanması için oluşturulan üsere taburlarında kullanıldı⁹⁸.

Candler ve Millar'a göre, Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandıktan sonra Kut'ül-Amare'de esir düşen 2.680 İngiliz astsubay ve erlerden 1.306'sı ölmüş ve 449'unun, 10.486 Hintliden 1.290'ı ölmüş ve 1.773'ünün izine rastlanmamıştı⁹⁹.

İngiliz Kurtarma Ordusu, Kut'ül-Amare'de kuşatılmış olan 6. Tümeni kurtarmak için 6 Ocak–22 Nisan arasında, 6. Tümenin 2 katı, yaklaşık 21.973 kişi kayıp verdi. En son Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında 1781'de İngiliz General Cornwallis 7.073 kişi ile teslim olmuştu. Irak cephesinde Kut'ül-Amare'nin düşmesiyle kaybedilen prestijden başka mecidî ve Türk lirası piyasada eski değerini kazanmıştı¹⁰⁰.

Sonuç

1915 yılında Irak cephesinde İngilizlerin Noel'de Bağdat'ta olma hayali Selmanıpak muharebesi ile kesintiye uğradı. İngilizler çıkış noktaları olan Kut'ül-Amare'ye geri çekilmek zorunda kaldı. Kut'ül-Amare 4 ay 23 gün süren kuşatmadan sonra Türkler tarafından geri alındı. Bağdat'ı ele geçirmeyi hedefleyen İngiliz projesi ve savaş planları için acı bir sonuç ve yine İngiliz gururu için de tam bir ağır darbe oldu. 1915'teki Bağdat'ı ele geçirme hayali, 1916'da unutulmayacak acı bir trajediye dönüştü.

94 Örnek resim için bkz. Ek.1.

95 Kut'ül Amare'dekilere bu başarısız girişim hakkında hiçbir şey söylenmemişti. Bishop, *a.g.e.*, pp.31.

96 Townshend, *Irak Seferi ve Esaret*, s.573 vd.; Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, pp.338 vd.; Moberley, *a.g.e.*, Vol.II, pp.435 vd.

97 *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi: Irak-İran Cephesi 1914–1918*, C.1, s.780

98 Keleşyılmaz, *a.g.e.*, s.132.

99 Candler, *a.g.e.*, pp.228. Millar, *a.g.e.*, pp.284.

100 Candler, *a.g.e.*, pp.212; Barker, *a.g.e.*, pp.229.

99

Akademik
Bakış

99

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

Türkler Kut'ül-Amare'yi kuşattıktan sonra, saldırılarla ele geçiremeyince teslimi zorlamak istediler. Bir yandan da psikolojik harp yöntemi olarak Hintli firarları teşvik ederek Kut'ül-Amare savunmasını zayıflatmaya çalıştı. Bunda da kısmen başarılı oldular. Ancak Hintliler kitle halinde Türklere sığınmadı ve sığınma olayları bireysel düzeyde kaldı. Yine de bu olaylar İngilizleri yeterince tedirgin etmeye yetti.

Müslüman Hintlilerin Irak'ta Türklerle savaşmak konusundaki isteksizlikleri açıkça görülmektedir. Bu isteksizlik sayısı 150'ye varan başarılı firar olaylarında etkili olduğu söylenebilir. Bir o kadar da başarısız firar girişimi ve intihar olayları ile daha kuşatmanın başında 500 kadar kişinin de hasta olduğu halde hasta olduğunu iddia etmesi de bunun başka bir kanıtıdır. Bunda Pan-İslam propagandalarının da etkisi görülebilir. İngiliz Kurtarma Ordusunun başarısızlığı yanında, Hintlilerin at eti yeme seçeneği ile karşı karşıya kalması ve uzun bir süre bunu yemeyi ret etmesi Kut'ül-Amare'nin teslim olmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Özellikle Hintlilerin morallerinin bozuk olması ve açlık ve hastalıktan dolayı zayıf düşmeleri, İngiliz Kurtarma Ordusu ile Kut'ül-Amare'deki İngiliz Tümenin'in ortaklaşa hareket etmesini engellemesi açısından kayda değerdir.

Kaynaklar

- BARBER C. H., *Besieged in Kut and After*, William Blackwood and Sons, Edinburgh and London, 1918.
- BARKER A.J., *The Bastard War: The Mesopotamian Campaign of 1914-1918*, The Dial Press, New York 1967.
- BİSHOP H.C.W., *A Kut Prisoner*, John Lane, London 1920.
- BLACKLEDGE W. J., *The Legion Of Marching Madmen*, Sampson Low, Marston & Co., Ltd., London 1936.
- BRADDON Russell, *The Siege*, Viking Press, New York 1970.
- E. Candler, *The Long Road to Baghdad*, Vol.1, Cassell and Company Ltd., London 1919.
- FRASER Thomas G., "Germany and Indian Revolution 1914-1918", *Journal of Contemporary History*, Vol.12, April 1977, s.255-272.
- FRASER Thomas G., *The Intrigues of the German Government and the Ghadr Party Against British Rule in India 1914-1918*, University of London, PhD Thesis, 1974.
- GARDNER Nikolas "Sepoys and the Siege of Kut'ül Amare -al-amara December 1915-April 1916", *War in History*, 11/3, 2004, 307-326.
- HALİL PAŞA, *Bitmeyen Savaş* (Haz. Taylan Sorgun), Kum Saati Yayınları, İstanbul 2003. <http://warpost.blogspot.com/category/indian-letters/>.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Indian_army_soldier_after_siege_of_Kut'ülAmare_q79446.jpg
- KELEŞİLMİZ Vahdet, *Teşkilâtı Mahsûsa'nın Hindistan Misyonu (1914-1918)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999.
- MCKALE Donald M., *War by Revolution: Germany and Great Britain in the Middle East in the Era of World War I*, The Kent State University Press, Kent 1998.

Türklerin Kut'ül-Amare Kuşatması Sırasında İngiliz Ordusunda Bulunan
Hintli Askerlerin Tutumu (Aralık 1915 - Nisan 1916)

- "Meetur", *Meydan Larousse*, C.13, İstanbul, 1992, s.302.
- MİLLAR Ronald, *Death of an Army: the Siege of Kut 1915–1916*, Houghton Mifflin, Boston 1970.
- MOBERLEY F. J., *The Campaign in Mesopotamia 1914–1918*, Vol.2, The Imperial War Museum, London 1997.
- MOUSLEY E.O., *The Secrets of a Kuttite: An Authentic Story of Kut, Adventures in Captivity and Stamboul Intrigue*, John Lane, The Bodley Head, London & New York 1922.
- "Nevvab", *Meydan Larousse*, C.14, İstanbul, 1992, s.477.
- "Rancit Singh", *Meydan Larousse*, C.16, İstanbul, 1992, s.419.
- "Sikandarabad veya Sekundarabad", *Meydan Larousse*, C.18, İstanbul, 1992, s.64.
- T.C. GENELKURMAY BAŞKANLIĞI, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi: Irak-İran Cephesi 1914–1918*, C.1, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1979.
- "Tippu Sahib", *Meydan Larousse*, C.19, İstanbul, 1992, s.302.
- TOWNSHEND C.V.F., *Irak Seferi ve Esaret*, Tercüme: Tarih-i Asker-i Osmanî Encümeni, Sad. Recep Ahıskalı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007.
- TOWNSHEND C.V.F., *My Campaign in Mesopotamia*, 1920, T. Butterworth Limited, London 1920.

Gazi

Akademik
Bakış

101

Cilt 2, Sayı 3
Kış 2008

EK: 1. Kut'ül Amare'de Esir Alınan Bir Hint Askerinin Son Görünüşü
http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Indian_army_soldier_after_siege_of_Kut'ülAmare_q79446.jpg

EK:2. Kut'ül Amare'deki Açlığı Anlatan Bir Kut'ül Amare Freski: Kaynak: Ronald Millar, s.248